

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף ט

(בעמוד הקודם)

רב אשי מסביר במה נחלקו ר"מ וחכמים במשנה (האם דנים מוציא שם רע בשלושה דיינים או בעשרים ושלושה).

רב אשי אמר: המשנה עוסקת במקרה שהבעל הביא עדים לבי"ד שהאשה זינתה, אבל העדים אומרים שהם התרו בה רק שתקבל מלקות על הלאו שהיא עוברת (כי היא עוברת על לאו שיש בו עונש מיתה), ולא התרו בה שתקבל מיתה. בכזה מקרה היא לא מקבלת עונש מיתה אלא רק עונש מלקות. (ומשנתנו סוברת כמ"ד לאו שניתן לאזהרת מיתת כ"ד לוקים עליו כשהתרו בו למלקות). והמחלוקת של רבי מאיר וחכמים היא האם דנים מלקות בשלושה או בעשרים ושלושה, והם נחלקו במחלוקת רבי ישמעאל וחכמים במשנתנו שנחלקו בזה.

רבינא מסביר במה נחלקו ר"מ וחכמים במשנה

רבינא אמר: מדובר שהבעל הביא שלושה עדים, ואחד מהם נמצא קרוב של האשה או פסול לעדות. רבי מאיר וחכמים נחלקו במחלוקת של רבי יוסי ורבי בשיטת רבי עקיבא. כדלהלן.

דתנן רבי עקיבא אומר: כתוב בפסוק "על פי שניים עדים או שלושה עדים יומת המת" והרי אם מספיק שני עדים מדוע צריך לכתוב שלושה עדים? כל שכן הוא! אלא התורה מלמדת שהעד השלישי נידון כמו שני העדים האחרים, לשני עניינים.

הענין הראשון. להחמיר עליו כאשר כל העדים הוזמו, שגם הוא ימות כמו שני העדים הראשונים, ואנו לא אומרים שלא היה צורך בעדותו כי כבר שני העדים הראשונים היו מחייבים את הנאשם מיתה גם בלעדיו.

ומוסיף רבי עקיבא - אם כן שאנו רואים שענש הכתוב את הניטפל לעוברי עבירה כמו עוברי העבירה (דהיינו העד השלישי), על אחת כמה וכמה שישלם שכר לניטפל לעושה מצוה כעושה המצוה. שהרי מידה טובה מרובה ממידת פורענות.

ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב וכו': הענין השני - שאם אחד משני העדים הראשונים נמצא קרוב או פסול, כל העדות בטלה, גם העדות של העד השלישי. ואפילו מאה עדים, אם נמצא אחד מהם פסול, כל העדות בטלה.

אמר רבי יוסי במה זכרים אמורים: מה שאמר רבי עקיבא שאם אחד מהעדים פסול כל העדות בטלה, זה רק בדיני נפשות. כי התורה אמרה "והצילו העדה" שצריכים לחפש זכות כדי לבטל את העדות ולא להרוג את הנאשם ולא את העדים. אבל בדיני ממונות, תתקיים העדות בשאר העדים שנשארו.

אבל רבי חולק וסובר שרבי עקיבא דיבר גם על דיני ממונות, שאם אחד מהעדים נמצא פסול כל העדות בטלה.

ואימת? ממשיך רבי ואומר - מתי בדיני נפשות אם אחד מהעדים פסול כל העדות בטלה? דוקא בזמן שהעד הפסול התרה בנאשם, שאז הוא היה עד בפועל. אבל אם הוא רק ראה שהנאשם עובר את העבירה ולא התרה בו, הוא לא נעשה עד. כי אחרת מה יעשו שני אחים ואיש נוסף שראו אדם אחד שהרג את הנפש? הרי גם אם ישתוק אחד מהאחים, אחיו לא יוכל להעיד עם האיש הנוסף. אלא בהכרח שאם אחד האחים ישתוק ולא יתרה ברוצח, יוכלו אחיו והאיש הנוסף להיות עדים. זו דעת רבי.

אבל רבי יוסי חולק על רבי וסובר שאין חילוק האם העד התרה בנאשם או לא.

ובזה נחלקו רבי מאיר וחכמים. דהיינו מדובר במשנה שהבעל הביא שלושה עדים ואחד מהם קרוב של האשה. אמנם העד הקרוב רק ראה את האשה עוברת את העבירה אך לא התרה בה.

רבי מאיר סובר כרבי יוסי אליבא דרבי עקיבא, שבדיני נפשות כל העדות בטלה, ובדיני ממונות תתקיים העדות בשאר העדים. ואפילו שהעד הפסול לא התרה באשה הוא חלק מהעדות. לפי זה, לגבי 'דיני נפשות' דהיינו לדון את האשה להריגה, העדות בטלה. אבל לגבי 'דיני ממונות' דהיינו לדון את האשה להפסידה כתובתה, העדות קיימת. ממילא הדיינים לא באים לדון את האשה על דיני נפשות, אלא רק על דיני ממונות להפסידה כתובתה, ולכן מספיק רק שלושה דיינים.

אבל חכמים סוברים כרבי אליבא דרבי עקיבא, שהעדות לא בטלה בדיני נפשות, כי העד הקרוב לא התרה באשה. ולכן הדיינים באים לדון אותה להריגה, וצריך עשרים ושלושה דיינים.

הסבר נוסף כמה נחלקו ר"מ וחכמים במשנה

ואיבעית אימא כגון שהתרו בה אחרים: מדובר שהעדים עצמם לא התרו באשה, אלא אנשים אחרים התרו בה. ונחלקו בזה רבי יוסי ורבנן האם צריך דוקא ששני העדים יתרו בנאשם (זו דעת רבי יוסי), או שאפילו אנשים אחרים (זו דעת רבנן).

רבי מאיר סובר כרבי יוסי, ומכיון שהעדים לא התרו בה היא לא נהרגת אלא רק דנים אותה בדיני ממונות על הכתובה, ולכן מספיק שלושה דיינים. אבל חכמים סוברים כרבנן שדנים אותה להריגה, ולכן צריך עשרים ושלושה דיינים.

הסבר נוסף כמה נחלקו ר"מ וחכמים במשנה

ואיבעית אימא כגון דאיתכחוש בבדיקות: מדובר שבדקו את העדים ונמצאו דבריהם מוכחשים ב'בדיקות' ולא ב'חקירות'. ה'חקירות' הם השאלות המהותיות של הענין, כגון באיזה יום קרה הדבר ובאיזו שעה. ה'בדיקות' הם שאלות צדדיות, כגון באיזה צבע היה הבגד שלבשה. נחלקו בן זכאי ורבנן האם עדים נעשים מוכחשים רק בחקירות או גם בבדיקות. רבנן סוברים שנעשים מוכחשים רק בחקירות. ואילו בן זכאי סובר אפילו בבדיקות, והיה מעשה והוא חקר את העדים על עוקצי התאנים שהיו שם האם הם היו עבים או דקים.

רבי מאיר סובר כבן זכאי, ומכיון שהעדים מוכחשים לא דנים אותה להריגה וממילא דנים אותה רק לענין הכתובה ובזה מספיק שלושה דיינים. אבל חכמים סוברים שהם לא מוכחשים, ודנים אותה להריגה וצריך עשרים ושלושה דיינים.

*

אמר רב יוסף הביא הבעל עדים שזינתה: הבעל הביא שני עדים שאשתו זינתה, ואביה של האשה הביא שני עדים שהזימו את העדים של הבעל. דהיינו הם העידו עליהם 'עימנו הייתם במקום אחר בזמן הזה'. עדי הבעל נעשים 'עדים זוממין' והם מקבלים את העונש שרצו להעליל על האשה, ולכן הורגים אותם. אבל הם פטורים

מלשם את כסף הכתובה שרצו להפסיד לאשה. בגלל שישנו דין 'קם ליה בדרכה מיניה' - הענש אותו בעונש החמור מבין שני העונשים המוטלים עליו.

חזר והביא הבעל עדים: אבל אם הלך הבעל והביא עדים שהזימו את העדים שהביא האבא, נמצא שהעדים שהביא הבעל בתחילה הם עדי אמת, והעדים שהביא האבא הם העדים הזוממין. וכאן העדים הזוממין הללו גם נהרגים, וגם משלמים לבעל את המאה כסף שרצו לחייב אותו כשהעידו שהוא מוציא שם רע. (דהיינו על ידי עדותם שהעדים שהביא הבעל פסולים, ממילא הבעל הוא מוציא שם רע החייב לשלם לאבי האשה מאה כסף).

וכאן לא אומרים 'קם ליה בדרכה מיניה'. כי דוקא כששני העונשים הם כלפי אדם אחד, לא מענישים בשניהם. (כגון אדם שהרג אשה מעוברת, הוא מקבל עונש מיתה ופסור מלשם על הוולדות שלה לבעל). אבל כאן שני העונשים אינם כלפי אותו אדם, כי עונש ההריגה מגיע מהאשה ועונש הממון מגיע מהבעל.

*

ואמר רב יוסף פלוני רבעו לאונסו: המעיד שאדם אחד רבע אותו במשכב זכר. אם הוא מעיד שעשה לו זאת באונס, הוא נאמן בעדותו. ואם יש עד נוסף על כך, הוא מצטרף איתו להעיד כנגד הרובע, ובית דין הורגים את הרובע. אבל אם הוא מעיד שעשה לו זאת ברצון, הוא לא נאמן כלל בעדותו. מכיון שהוא עושה את עצמו רשע בעדותו (שהוא השתתף בעבירה), ועד רשע אינו נאמן.

רבא אמר אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע: רבא סובר ש'אין אדם משים עצמו רשע' כלומר אדם 'קרוב' אצל עצמו, וממילא הוא לא יכול להעיד על עצמו שהוא עשה דבר רע, כי התורה פסלה קרוב לעדות. ולכן הוא אינו נאמן כשהוא מעיד על עצמו שהוא נרבע ברצון. ו'פלגין דיבוריה' כלומר מקבלים את החלק בעדותו שהאיש רבע אותו, אבל לא מקבלים את החלק בעדותו שהוא עשה זאת ברצון. וממילא הוא נאמן להעיד עם אדם נוסף על הרובע (כי הוא לא 'רשע' והוא כשר לעדות).